

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

ARTE VALENCIANO EN EL FRANQUISMO (1939-1975)

de Pascual Patuel

Editorial: Universitat de València & Institució Alfons el Magnànim

València, 2019 | Pàgs. 553 | Art

El professor Patuel ha elaborat una obra memorable en què ha sintetitzat i ordenat el confús mapa de l'art valencià que s'ha produït al llarg de la dictadura franquista, resolent els problemes que suposa el difícil encasellament dels artistes que, per l'evolució pròpia o per l'edat, han elaborat obres d'estils diferents, per la qual cosa ha plantejat la investigació basant-se en criteris generacionals. Hi ha delimitat tres generacions d'artistes plàstics: a) Els nascuts entre 1905 i 1925, que ha agrupat en el capítol «Las artes de posguerra». b) Els nascuts entre 1925 i 1935, que ha consignat en «Abstracción y figuración en los años 50», actius entre 1956 i 1964. I c) Els nascuts en la dècada següent, que afluïren entre 1964 i el final cronològic del franquisme.

El llibre resulta espectacular per la gran quantitat de fotografies i reproduccions d'obres que incorpora, així com per la bibliografia i la referència de noms i fitxes biogràfiques que conté (si de cas, es troba a faltar un índex onomàstic i, menys necessari, el de títols d'obres). En qualsevol cas, es tracta d'una aportació fonamental que feia molta falta per a comprendre l'art valencià contemporani.. JP

HÁBLAME DE TI. CARTA A MATILDA

d'Andrea Camilleri

Traducció: Carlos Mayor

Editorial: Salamandra

Barcelona, 2019

Pàgines 120

Andrea Camilleri tenia escrit des de 2017, als seus quasi 92 anys, el text —sinètic, directe, vívid i intens— d'aquestes memòries personals i literàries dirigides a la seua besneta Matilda. Nascut com una sort de venjança pel diàleg entre tots dos —que el mateix escriptor presumeix com una cosa impossible donada la seua més que avançada edat— *Háblame de ti. Carta a Matilda* és un exemple del que anomenem «memòria» enfront del que coneixem com a «història», d'aqueix pòsit que va assentant-se amb el pas del temps en alguna part del nostre interior després que les vivències personals s'hagen destil·lat en una selecció final que el seu sentit només coneix cada individu.

La memòria és la història viscuda en primera persona, tenyida de tota la subjectivitat que cap en un ésser humà i portadora d'un significat tan valuós com ambigu. En el cas que ens ocupa, el que va obtenir el reconeixement internacional de manera imprevista gràcies a la sèrie de relats policíacs ambientats a la seua Sicília natal i protagonitzats pel ja més que cèlebre comisari Montalbano —els primers lliuraments dels quals eren un personal i sentit homenatge a Manuel Vázquez Montalbán i el seu Pepe Carvalho— amb abundants moments memorables en els quals a la profunditat de l'enunciat se sumen la brillantor i contundència de l'estil de la narrativa de Camilleri.

Frases com «Recorda que com més alt pugues més cul ensenyaràs» —presa segons l'italià dels assajos de Montaigne— o «Recorda que, derrotada o victoriosa, no hi ha bandera que no destinya al sol», expressen tota la capacitat de comprensió que el novel·lista sicilià va desplegar en l'enorme nombre d'obres que va veure publicades.

Amb tota naturalitat, l'autor repassa el més significatiu de la seua peripècia vital i artística, des de la seua militància feixista juvenil a la comunista i l'oposició frontal a la figura de Silvio Berlusconi i quant aquesta representava en la política italiana; des dels seus estudis a Roma a la seua labor com a director de teatre, com a professor d'art dramàtic; com a articulista en les més prestigioses capçaleres de la premsa italiana fins a la seua dedicació a la literatura; des dels seus anys de rebel·lia fins a la seua família; des de les penúries econòmiques fins a l'arribada d'un èxit de vendes tardà i inesperat; des del seu creixent escepticisme en el futur d'Europa com a entitat comuna fins a la seua invencible esperança en l'ésser humà malgrat els egoismes i corrupcions que campen per ací i per allà.

Testament i lliçó, memòria i fe en el futur de la humanitat malgrat tot i a tots per part de qui va aconseguir no caure rendit a un èxit que va arribar de forma tan avassalladora com tardana. Optimisme i dignitat més enllà de les misèries humanes patides al llarg de quasi cent anys de vida. JMSR

VOCABULARI DE LES CIÈNCIES DE LA SALUT

Editorial: Acadèmia Valenciana

de la Llengua

València, 2019 | Pàgines 534

Lèxic

Els metges que han estudiat en castellà o en anglès i que no han tingut oportunitat d'assolir en valencià el vocabulari tècnic de la Medicina, potser se senten poc segurs a l'hora d'emprar denominacions de malalties o de processos i procediments mèdics en valencià. Tenint en compte esta circumstància, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, a través de la Secció de Terminologia i Assessorament Lingüístic, ha elaborat el *Vocabulari de Ciències de la Salut* per a posar-lo a disposició del personal sanitari que vullga adquirir la terminologia específica d'este sector professional del que totes les persones som usuaris, si no pacients.

Hi havia antecedents poc coneguts: el *Diccionari de Medicina* que el metge valencià Manuel Corachan va publicar a Barcelona el 1936, el *Vocabulari Mèdic* valencià-castellà que la Conselleria d'Educació i Ciència va editar el 1986, i l'obra *El llenguatge de les ciències de la salut. Introducció a la formació de termes mèdics* de la Conselleria de Sanitat, de 1993. L'actual consta de 7.400 entrades, definides en valencià, amb les correspondències en castellà i anglès, més el vocabulari invers castellà-valencià. Un vademecum ('vade cum me': el que va amb mi) molt útil. JP

destacamos...

Cuentos filosóficos en clave de ciencia ficción

Existe en la literatura latinoamericana actual una gran nómina de autores que han renovado por completo el género fantástico o de terror. Podría citar a las argentinas Mariana Enríquez, flamante ganadora del último Premio Herralde con su novela *Nuestra parte de noche* (Anagrama), o Samanta Schweblin. En cierto sentido, son herederas de una literatura oscura y barroca, llena de materia, de dolor y oscuridad, de extrañeza. Junto a ellas existen muchos otros nombres que han coqueteado también con la ciencia ficción, creando distopías más que sugerentes y, lo que para mí es más importante, agitando la estructura narrativa convencional, descomponiendo el lenguaje, tensando al máximo las posibilidades de la prosa. Creo que todos ellos se han visto influenciados por distintas tradiciones literarias muy diversas entre sí pero, visto lo visto, complementarias, al combinar ese interés por mostrar lo irreal como algo cotidiano y el efectismo de lo narrado.

Del mexicano Yuri Herrera nadie diría que es un escritor de ciencia ficción. Si uno piensa en *Trabajos del reino* o *La trans migración de los cuerpos*, por citar tan sólo un par de sus libros, nadie osaría a realizar tal afirmación —quizá sí, si nos referimos a *Señales que precederán al fin del mundo*—. Sin embargo, todo es posible. En *Diez planetas* (Periférica), por ejemplo, nos presenta una serie de pequeños relatos, algunos de ellos muy breves, que nos surgen en una especie de absurdo no exento de profundidad metafísica, y lo hace sirviéndose precisamente de la ciencia ficción como herramienta para describir un futuro increíble. ¿Con qué propósito? Diría que para cuestionarse la relevancia o verdadera impronta de la especie humana en el universo.

Un *obituarita* —alguien que cuenta la historia del vivo en la escena de un fallecimiento—, un intérprete de narices, una casa que aprendía de forma instintiva a ser autónoma y se rebela, una bacteria que co-

bra vida, un catastro anímico, un hombre que se metamorfosea en rata, dragones, un marciano que se asusta al ver un terrícola, un presidio de monstruos... El lector se encuentra ante una serie de personajes y situaciones más propias del surrealismo que, lo reconozco, son difíciles de asimilar en un principio. No obstante, son personajes y situaciones que dejan su impronta, que te inducen de forma irremediable a analizar sobre su significado, y cuál es la sorpresa al comprobar que Herrera nos habla de la dificultad por aceptar lo extraño o ambiguo.

Efectivamente, con esta pequeña «colección de cuentos filosóficos» el autor mexicano nos invita a liberarnos de todo prejuicio a través de la lógica y la estética de la ciencia ficción, innovando en un terreno, el cuento latinoamericano, que siempre ha sido pionero en esa literatura sensorial. Estamos ante un libro exigente pero atrevido que va más allá de los códigos narrativos a los que estamos acostumbrados y que dinamita todo arquetipo propio de «nuestro mundo». Yuri Herrera ha creado un nuevo imaginario del cosmos post-terrenal que resulta, cuando menos, sorprendente. Una rareza que te absorbe. ■

Eric Gras

DIEZ PLANETAS

de Yuri Herrera

Editorial: Periférica

Cáceres, 2019

Páginas 130

Narrativa, relatos